

הנחייתו של המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל

ואכן ההנחיה אשר נמסרה לנו בכתב מאת עמוד המוסר והיראה המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל היא אשר מופיעה בס' "אור יחזקאל" [מכתבים – מכתב י"ד]:

ועתה אמרתי לכתוב לו מה ששמעתי מקעלם, כי אין כדאי לאדם ללמוד בכל ספרי המחברים האחרונים, לא לעייל ירקא במקום בשרא דתורא, הן בהלכה והן ביראה ובעבודה, לבד כל זה יש טעמים שונים בזאת וכו' שמעתי שכדאי ללמוד בספרים אלו: וכו' כן בספרי יראה מהמחברים היותר גדולים: חובת הלבבות, שערי תשובה לר"י ז"ל, מסילת ישרים, תומר דבורה, ספר הישר לר"ת כמובן כי ספר ראשית חכמה הוא ספר נורא מאד, אלו הם ספרי מוסר נחשבים, ויש עוד ספרים יקרים אך אינם רק ספרי יראה ולא ספרי מוסר. כן יש ספרים אשר הם מאירים השכל מאד וכדאי לדעת אותם, כמו ספר רס"ג ז"ל האמונות והדעות, כן ספר העקרים – שמעתי ממו"ר שכדאי ללמוד אותו, וגם אני למדתי אותו בהיותי בקעלם עפ"י עצתו, ושמעתי אומרים כי הסבא זצ"ל מקעלם אמר כי ספר העקרים נתן בו כח לעמוד על רגליו, ויש בו ד' שערים, ואם כבד על ידידי השערים הראשונים מפני הפילוסופיא אשר בשער השני, בידו ללמוד שער השלישי והרביעי, כן כדאי לדעת ספר הכוזרי הגדול השער הראשון, אך אולי מפני הקיצור אשר בכוזרי כדאי להקדים דברי העקרים בראשונה, ואין כדאי לערבב את השכל בהרבה ספרים, מה טוב הוא ר"י על משלי, ראש וראשון ללמוד תורה ופירש"י בעיון, כן ספרי הנביאים, אך לא כאשר לומדים אנשי העולם אשר לא שמעו ולא הבינו אור המוסר אשר היא נותנת האור וההבנה לראות גדולות ונפלאות בכל ענין וענין מהתורה, והעיקר להעלות הדברים להקצוות כי כן דברי התורה לדבר בקצוות מכל ענין.

זצ"ל [למרות שענינם עוסק בדברים שבין אדם לחבירו] – וכן נמצא בספר "לב אליהו" [ח"א ע' קט"ז] מה שאמר המשגיח רבי אליהו לופיאן זצ"ל: עוד יש לדעת כי החצי שעה מוסר שלומדים בישיבה ניתנה ללימוד בהתפעלות, והלומד בלא התפעלות בזו השעה או לומד ספר אהבת חסד למשל – בעת לימוד המוסר בישיבה – אינו נכון, ללימוד זה צריך זמנים אחרים, אבל לרכך את הלב צריך במיוחד "לימוד בהתפעלות"! וזהו הסדר של לימוד המוסר בישיבה – בשפתים דולקות – וניגון מוסרי היוצא מזו הלב וכו'.

ושם במכתב ל"ה:

...וכפי שקבלתי מרבותי נ"ע אין זה מן הנכון להתרגל בעיון בהרבה ספרים ולהתבלבל עי"ז הרבה, וזכורני שהסבא ז"ל לא הי' מרשה להכניס תוך הבית מלבד ספרי מוסר הידועים. ולפי דעתי הקובע למודו בספרי רבינו יונה מוצא בהם תורה שלמה ועולם מלא וערוך.

בדיעבד אפשר ללמוד גם בשאר ספרים

חשוב מאד להדגיש שישנם לא מעט בני תורה שהסגנון של ספרי המוסר המסורתיים אינו מדבר אליהם, קשה להם להתרשם ולהתפעל מהלשון והסגנון של ספרים אלו, ודווקא מספרים שנכתבו בלשון ימינו הם מרגישים שמקבלים חיזוק.

מתוך הנסיון נראה שיש צורך להפנות אותם אל אותם הספרים אשר מביאים להם חיזוק גם אם הם אינם עונים על הקריטריונים שנתבררו לעיל.

צריך כמובן להדגיש להם שזהו מצב של בדיעבד ויש לשאוף שברבות הימים יגיעו לדרגא שיוכלו להתחבר גם לסגנון הקדום של ספרי המוסר.

גם בין ספרי הקדמונים יש הבדלי סגנונות

גם בין ספרי הקדמונים מוצאים הבדלי סגנונות בין דור לדור. גדולי ישראל וחכמי התורה שבכל דור ודור התאמצו להתאים את דבריהם, סגנונם ולשונם, למצבם של בני דורם, לנסיבותיהם המיוחדים של בני דורם, ולאופי המיוחד שלהם.

ד. ואלו דברי הגר"א זצ"ל בספרו "אבן שלמה" [פרק י"א אות ט']: בכל דור ודור שולט מדה אחרת [ממדותיו של הקב"ה שמנהיג בהן עולמו] שמזה משתנים הטבעים וכל מעשי הדור והנהגותיהם ופרנסיהם הכל הוא לפי ענין המדה ההיא ותלוי בבחירתם בין לטוב בין לרע וכו'.
ובהקדמתו של רבי שמואל מאלצאן זצ"ל לס' "אבן שלמה", כתב: והנה אף כי ת"ל לא אלמן ישראל